

Posudek diplomové práce Anny Holmanové:
Žena v českém jazykovém obrazu světa

Autorka se ve své diplomové práci zaměřuje na jeden výsek jazykového obrazu světa – na obraz ženy v českém jazyce. Práce se opírá o teoretická východiska kognitivní a kulturní lingvistiky. To není jen úvodní proklamace, ale rámec, ve kterém se diplomantka zdařile pohybuje. Tato východiska dokáže jasně a přesvědčivě vysvětlit, zejména se to týká vymezení kognitivní a kulturní lingvistiky jako specifického lingvistického směru a uvedení jeho základních postulátů s odkazem na práce J. Bartmiňského, které v době dokončení diplomové práci dosud nevyšly tiskem. Ocenění zaslouží srovnání lublinské větve kognitivní lingvistiky s moskevskou. Specifické rysy obou orientací se podařilo autorce zdařile vystihnout.

Autorka si poněkud formulačně neobratně počíná na s. 10 v subkapitole 1.3 a 1.3.1, kde z jejího výkladu vyplývá, že etnolingvistika je svébytnou disciplínou, následně pak popisuje kroky, které vedou k jejímu etablování. Tím se dostává částečně do rozporu s pojetím Bartmiňského, které popisuje na následující straně a které jsem již kladně zhodnotila. Za příliš vyhraněnou také pokládám formulaci o nezávislosti lublinského přístupu k jazyku na americkém kognitivismu. S takovým výrokem nelze souhlasit, neboť např. stať J. Bartmiňského a J. Panasiukové, která je z hlediska pojetí stereotypu klíčová a na kterou autorka taky odkazuje, se vymezuje vůči pojetí G. Lakoffa. Podobnou výtku mám i k porovnání lublinského a českého přístupu. Z diplomantčiny slov vyplývá, že oběma přikládá stejný význam a že je zasazuje do stejné doby vzniku. Česká kognitivní a kulturní lingvistika se jistě významně rozvíjí, její výsledky jsou dosud v porovnání s polskými bádání skromnější, což je i ovlivněno pozdější dobou rozvoje tohoto směru v českém prostředí. Bylo by vhodné, aby diplomantka v průběhu obhajoby tyto vztahy upřesnila.

Kolegyně Holmanová vychází z reprezentativního seznamu odborné literatury, jsou v něm zastoupeny i původní polské práce a některé tituly, které dosud nevyšly tiskem. Práce se tedy opírá o aktuální poznatky z dané oblasti. S odbornou literaturou pracuje kvalifikovaně a vhodně ji využívá k představení teoretického podloží práce. Totéž se jí daří při realizaci výzkumu, jehož cílem je na základě jazykového materiálu zkoumat jazykový obraz ženy v češtině. Prostřednictvím analyticko-syntetické práce s českými výkladovými, etymologickými a synonymickými slovníky, dále s texty lidových písní, s příslovími, frazémy a anekdotami získává diplomantka materiál, na základě kterého směřuje k jazykovému obrazu ženy v češtině.

Autorka si již na počátku svého výzkumu uvědomila, že obraz ženy je velmi mnohotvarý. Aby jej zaznamenala v co největší úplnosti, zkoumá postupně stereotyp ženy v různých obdobích jejího života, v příbuzenských vztazích a ve vztahu k muži.

Při výzkumu se opírá o teorii opozic, tak jak s ní pracuje hlavně S. Niebrzegowska-Bartmiňská. Kolegyně Holmanová se zabývá nejen opozicí žena – muž, ale také matka – dcera, panna – vdaná žena aj. Binární opozice vystupují ve všech jazykových dokladech (slovnících, písních, frazeologii i anekdotách) a projevují se jak v komplexním obrazu ženy jako představitelky ženského pohlaví, tak ve všech dílčích obrazech žen. Např. v rámci základní opozice muž – žena diplomantka pracuje s opozicí aktivita – pasivita, síla – slabost, statečnost – nestatečnost; v souvislosti s jazykovým obrazem dívky, panny se diplomantka dostává ke konceptualizaci svatby, v níž vystupují opozice svoboda – ztráta svobody, mladost – stáří, radost – starost, krása – ztráta krásy. To, že autorka dospívá k jazykovému obrazu ženy v relevantních sémantických okruzích pomocí binárních opozic, považuji za přínos pro kognitivní zkoumání v českém prostředí. Je potěšitelné, že tento postup byl uplatněn v rámci

diplomové práce. Těto přístup ilustruje jednu z podstatných vlastností jazykového obrazu světa – axiologičnost. Hodnotící postoje vystupují v jazyce ve formě opozic. Vzhledem k jazykovému obrazu ženy, který se velmi často vytváří na pozadí obrazu muže, autorka nejčastěji pracuje s opozicí mužský – ženský a s dalšími opozicemi společenského charakteru, z nichž mezi nejvýznamnější a současně nejčastěji se vyskytující patří opozice vlastní – cizí, která se promítá do konceptualizace matky a tchyně či dcery a snachy. Možná by práci prospělo, kdyby problematiku axiologičnosti diplomantka explicitněji vyložila v teoretické části práce. Zmiňuje ji pouze spolu s ostatními vlastnostmi jazykového obrazu světa. Jsem si současně vědoma, že tím bych na autorku kladla patrně vyšší nároky, než vyplývají ze zadání diplomového úkolu.

Závěrem bych se ráda diplomantky zeptala, jak by vysvětlila vztah mezi pojmy jazykový obraz světa a stereotyp. Na některých místech práce je cíl formulován jako zkoumání jazykového obrazu světa ženy, jindy jako zkoumání stereotypu ženy.

Diplomová práce má velmi přehlednou strukturu, kromě úvodní teoretické kapitoly je členěna do dalších čtyř kapitol, které odpovídají charakteru jazykových dokladů. V závěrečné kapitole autorka jasně formuluje podstatná zjištění, k nimž dospěla.

Kolegyně Holmanová se v práci vyjadřuje kultivovaně, dopouští se pouze drobných formulačních a stylizačních nedostatků či neobratností, pravopisné chyby a překlipy jsou ojedinělé. Tituly v seznamu odborné literatury jsou psány jednotně, odpovídajícím způsobem jsou uváděny také citace v textu. Pouze zřídka nedodrжуje odsazení odstavců (např. s. 13, 18), několikrát v textu chybí tečka za závorkou s bibliografickým odkazem, často je uvedena před odkazem (viz s. 38).

Závěrem konstatuji, že diplomovou práci A. Holmanové považuji za kvalitní a ráda ji doporučuji k obhajobě.

Marie Kodrová: rybní

V Praze 5. 9. 2008

PhDr. Jasňa Pacovská (Šlédrová)

Pacovská